

**LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS KANCELIARIJA
SOCIALINĖS POLITIKOS GRUPĖ**

PAŽYMA

**UŽIMTUMO ĮSTATYMO NR. XII-2470 2, 16, 20, 24, 25, 302, 35, 38, 41, 42, 43, 44, 45
IR 47 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO, SOCIALINIŲ ĮMONIŲ ĮSTATYMO
NR. IX-2251 PRIPAŽINIMO NETEKUSIU GALIOS ĮSTATYMO, VIEŠŲJŲ
PIRKIMŲ ĮSTATYMO NR. I-1491 23 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO,
VIEŠŲJŲ PIRKIMŲ, ATLIEKAMŲ GYNYBOS IR SAUGUMO SRITYJE,
ĮSTATYMO NR. XI-1491 18 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO, PIRKIMŲ,
ATLIEKAMŲ VANDENTVARKOS, ENERGETIKOS, TRANSPORTO AR PAŠTO
PASLAUGŲ SRITIES PERKANČIŲJŲ SUBJEKTŲ, ĮSTATYMO NR. XIII-328 35
STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO, NEĮGALIŲJŲ SOCIALINĖS
INTEGRACIJOS ĮSTATYMO NR. I-2044 16 IR 18 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO
ĮSTATYMO PROJEKTŲ (TAP-22-757(2)(22-6566(2))**

2022-05-11 Nr. NV-1286

Vilnius

Rengėjas: Socialinės apsaugos ir darbo ministerija (SADM).

Tikslas: padėti neįgaliesiems asmenims įsilieti ir išsilaikyti atviroje darbo rinkoje, atsisakyti segreguotų darbo vietų rėmimo socialinėse įmonėse.

Esama situacija:

- 2022 m. sausio 1 d. šalyje buvo 147,5 tūkst. darbingo amžiaus žmonių su negalia. Iš jų dirbo tik 29,1 proc. (42,9 tūkst. asmenų): atviroje darbo rinkoje – 38,4 tūkst., socialinėse įmonėse – 4,5 tūkst.
- Priėmus Socialinių įmonių įstatymo pakeitimus, įsigaliojusius nuo 2020-01-01, socialinių įmonių skaičius per du metus sumažėjo 39 proc. 2020 m. pradžioje buvo 173 socialinės įmonės, 2022 m. – 105.
- 2021 m. pabaigoje Užimtumo tarnyboje buvo registruota 13,5 tūkst. negalią turinčių bedarbių, daugiausia turinčių profesinę kvalifikaciją, beveik kas trečias (31 proc.) – ne kvalifikuotas. Didžiausią dalį (52 proc.) sudaro vyresnio amžiaus (nuo 55 m.) asmenys.
- Pagal Užimtumo įstatymą neįgaliesiems bedarbiams organizuojamas įdarbinimas subsidijuojant ir darbo įgūdžių įgijimo rėmimas. Subsidija darbo užmokesčiui (iki 1,5 MMA, t.y. 1095 Eur) darbdaviui mokama neterminuotai, kai įdarbinami neįgalieji, kuriems nustatytas iki 25 proc. darbingumo lygis arba sunkus neįgalumo lygis (75 proc. apskaičiuotų lėšų); iki 24 mėn. – 30–40 proc. darbingumo lygis arba vidutinis neįgalumo lygis (60 proc. apskaičiuotų lėšų); iki 6 mėn. – 45–55 proc. darbingumo lygis arba lengvas neįgalumo lygis (50 proc. apskaičiuotų lėšų). Taip pat teikiamas darbo vietų steigimo (pritaikymo) subsidijavimas: darbdaviui vienai darbo vietai iki 31,03 MMA (22 652 Eur); savarankiškai dirbančiam steigiant darbo vietą sau – 11,5 MMA (8 395 Eur). Asmenims su negalia gali būti teikiama parama judumui, taip pat įdarbinimo su pagalba paslaugos (pagalba atliekant įsidarbinimo procedūras ir lydimoji pagalba įsidarbinus), kurioms teikti Užimtumo tarnyba gali pasitelkti trečiuosius asmenis. Nevyriausybinių organizacijų vertinimu, nustatytas paslaugų įkainis (0,1 BSI (4,2 Eur) už neįgalų asmenį) nepadengia šių paslaugų kaštų.
- Socialinių įmonių įstatymas nustato su socialinės įmonės statusu susijusias teises ir pareigas, šio statuso įgijimo ir panaikinimo sąlygas, valstybės pagalbos skyrimą ir mokėjimą. Socialinei įmonei gali būti skiriama: subsidija darbo užmokesčiui ir socialinio

draudimo įmokoms; subsidija neįgalių darbuotojų darbo vietoms įsteigti ir jų darbo priemonėms įsigyti; subsidija neįgalių darbuotojų darbo vietoms pritaikyti ir jų darbo priemonėms pritaikyti; subsidija tikslinėms grupėms priklausantiems darbuotojams mokėti; subsidija neįgalių darbuotojų darbo aplinkai, gamybinėms ir poilsio patalpoms pritaikyti; subsidija administravimo išlaidoms; subsidija transporto išlaidoms; subsidija asistento išlaidoms.

Per 2021 m. socialinėms įmonėms panaudota 15,4 mln. Eur valstybės pagalbos lėšų (2020 m. – 23,7 mln. Eur), aktyvios darbo rinkos politikos priemonėms – 8,4 mln. Eur (2020 m. – 5 mln. Eur). Nors valstybės parama socialinėms įmonėms yra gerokai didesnė, nei kitoms įmonėms, tačiau ji neužtikrina proporcingai didesnio negalią turinčių asmenų užimtumo.

- Viešųjų pirkimų įstatyme, Viešųjų pirkimų, atliekamų gynybos ir saugumo srityje įstatyme ir Pirkimų, atliekamų vandentvarkos, energetikos, transporto ar pašto paslaugų srityje perkančiųjų subjektų, įstatyme nustatyta, kad perkančioji organizacija pirkimo dokumentuose gali nustatyti sąlygas, sudarančias galimybę pirkimuose dalyvauti socialinės įmonės statusą turintiems tiekėjams.

Esmė: Siūloma nuo 2023 m. sausio 1 d. įgyvendinti neįgaliųjų isitraukimo į atvirą darbo rinką reformą – atsisakyti socialinių įmonių statuso ir pereiti prie Užimtumo įstatyme nustatytų paramos priemonių taikymo visiems atviroje darbo rinkoje veikiantiems darbdaviams, įdarbinantiems negalią turinčius žmones.

- Numatoma, kad darbingo amžiaus neįgalieji, kurie 2022 m. gruodžio 31 d. buvo socialinės įmonės darbuotojais ir kurių darbo sutartis su darbdaviu, turėjusiu socialinės įmonės statusą, nėra nutraukta, būtų laikomi darbo rinkoje papildomai remiamais. Subsidija darbo užmokesčiui priklausomai nuo darbingumo lygio kompensuojant 50-75 proc. darbo užmokesčio, bet ne daugiau kaip 1,5 MMA (1 095 Eur), asmenims su sunkia negalia būtų mokama neterminuotai, su vidutine negalia – iki 24 mėn., su lengva negalia – iki 6 mėn. Taip pat būtų taikomos kitos Užimtumo įstatyme nustatytos aktyvios darbo rinkos politikos priemonės.
- Įteisinama nauja priemonė – subsidija darbo asistento išlaidoms (62 proc. minimaliojo valandinio atlygio (2,77 Eur) už kiekvieną asmenį, atsižvelgiant į faktiškai dirbtą laiką, kai buvo suteikta darbo asistento pagalba). Neįgaliajam, kuriam NDNT nustato tokios pagalbos poreikį, darbo asistentas padės atlikti su darbu susijusias funkcijas.
- Nustatomos darbo vietų pritaikymo subsidijos:
 - ✓ techninės pagalbos priemonėms, reikalingoms darbo vietai pritaikyti neįgaliesiems ar darbo procese naudojamiems specialioms įrenginiams ar kt. Maksimalus subsidijos dydis – 31 MMA (22 630 Eur).
 - ✓ patalpoms remontuoti siekiant užtikrinti aplinkos prieinamumą neįgaliesiems, pritaikant darbo vietos aplinką, gamybines ir poilsio patalpas, taip pat aplinką pritaikant akliesiems, perkant, projektuojant, gaminant ir montuojant specialius įrenginius ir kitą įrangą, be kurios neįgalus darbuotojas nepajėgtų patekti į darbo vietą ar poilsio patalpas. Subsidijos dydis vienam neįgaliam darbuotojui – iki 4,7 MMA (3 431 Eur). Ji skiriama ne dažniau kaip kartą per 36 mėn. Taip pat nustatoma, kad pastatui (patalpai, patalpoms) darbdavys turi turėti turto valdymo teisę ne mažiau kaip 36 mėn. nuo numatomos darbo vietos pritaikymo dienos.
- Padidinamas pagalbos atliekant įsidarbinimo procedūras ir lydimosios pagalbos, kurios teikimui pasitelkiami tretieji asmenys, vienos valandos įkainis – iki 0,2 BSI (8,4 Eur) už kiekvieną neįgalų asmenį (dabar 0,1 BSI, t.y. 4,2 Eur).
- Nustatoma, kad į kompleksiskai taikomų aktyvios darbo rinkos politikos priemonių

finansavimo sumą (max 31 MMA, t.y. 22 630 Eur) sunkios negalios neįgaliesiems neįskaičiuojama neterminuotai taikomų priemonių finansavimo suma.

Asmeniui vienu metu gali būti taikomos abi remiamojo įdarbinimo priemonės (įdarbinimas subsidijuojant ir subsidija darbo asistento išlaidoms), jos taip pat gali būti derinamos su bedarbių profesiniu mokymu ar darbo vietų pritaikymo subsidijavimu.

- Atliekami kiti pakeitimai (nustatomi subsidijos darbo užmokesčiui mokėjimo ir nutraukimo atvejai, jeigu subsidijos mokėjimo laikotarpiu pasikeičia darbingumo arba neįgalumo lygis, jeigu darbdavys padaro pažeidimų, neatitinka reikalavimų ir kt.; atsisakoma nuostatų dėl iki 2021 m. rugpjūčio 31 d. mokėtos subsidijos darbo užmokesčiui už užimtus asmenis, kuriems buvo paskelbta prastova ir kt).

Socialinių įmonių įstatymas nuo 2023 m. sausio 1 d. pripažįstamas netekusiu galios. Siekiant užtikrinti, kad socialinės įmonės statusą turėjusiose įmonėse įsteigtos ar pritaikytos darbo vietos, kurioms skirta valstybės pagalba, būtų išlaikytos ne trumpiau kaip 36 mėn., kai jose įdarbinti neįgalieji, kuriems nustatytas sunkaus neįgalumo lygis arba neviršijantis 25 procentų darbingumo lygis, arba ne trumpiau kaip 12 mėn., kai jose įdarbinti neįgalieji su lengva negalia, nustatoma, kad sutartys dėl subsidijų išmokėjimo ir panaudojimo tvarkos, sudarytos vadovaujantis Socialinių įmonių įstatymu bei jo įgyvendinamųjų teisės aktų nuostatomis, galiotų iki visiško šalių įsipareigojimų įvykdymo. Užimtumo tarnyba turės kontroliuoti kaip juridiniai asmenys, kuriems buvo panaikintas socialinės įmonės statusas, laikosi sutartyse nustatytų įsipareigojimų.

Viešųjų pirkimų įstatyme, Viešųjų pirkimų, atliekamu gynybos ir saugumo srityje, įstatyme, Pirkimų, atliekamu vandentvarkos, energetikos, transporto ar pašto paslaugų srities perkančiųjų subjektu, įstatyme atsisakoma socialinių įmonių rezervuotos teisės dalyvauti viešuosiuose pirkimuose.

Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatyme papildoma, kad Neįgalumo ir darbingumo nustatymo tarnyba priima sprendimus dėl darbo asistento pagalbos poreikio ir jo termino nustatymo.

Lėšų poreikis negalią turinčių asmenų užimtumo rėmimui atviroje darbo rinkoje išliktų toks pat, kaip numatyta skirti socialinėms įmonėms (25,3 mln. Eur) ir neįgaliųjų dalyvavimui aktyvios darbo rinkos politikos priemonėse (8,4 mln. Eur), t.y. 33,7 mln. Eur per metus. SADM strateginiame veiklos plane nuo 2023 metų bus numatytos tikslinės valstybės biudžeto lėšos neįgaliesiems ir juos įdarbinantiems darbdaviams – priemonė „Negalią turinčių asmenų užimtumo rėmimas“.

Nauda: Aktyvios darbo rinkos politikos priemonės ir subsidijos bus prieinamos visiems atviroje rinkoje veikiantiems darbdaviams, kurie įdarbina negalią turinčius žmones ar išlaiko darbo vietą darbuotojui tapus neįgaliu. Tikimasi, kad darbo rinkoje užimtų darbingo amžiaus neįgaliųjų dalis nuo bendro darbingo amžiaus neįgaliųjų skaičiaus 2025 m. pasieks 39 proc., 2030 m. – 47 proc. (dabar 29,1 proc.). Planuojama, kad dirbančių negalią turinčių žmonių skaičius kasmet padidės vidutiniškai po 3,3 tūkst. negalią turinčių žmonių, kuriems suteiktos darbo rinkos paslaugos ir aktyvios darbo rinkos politikos priemonės.

Atitiktis Vyriausybės programai: Atitinka Vyriausybės programos siekį, kad negalią turintys žmonės turėtų geresnes galimybes integruotis į atvirą darbo rinką (89.7 p.), ir įgyvendina:

- ✓ Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plano 3.2.8 veiksmą „Siekiant kuo aktyvesnio asmenų su negalia dalyvavimo atviroje darbo rinkoje, parengti ir priimti Užimtumo įstatymo pakeitimo įstatymo projektą, susijusį su darbo rinkos paslaugų teikimu ir aktyvios darbo rinkos politikos priemonių taikymu neįgaliesiems“;

- ✓ Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių komiteto rekomendacijas Lietuvai (panaikinti segreguotas darbo aplinkas);
- ✓ Valstybės kontrolės audito „Asmenų su negalia socialinė integracija“(2020 m.) rekomendacijas (tobulinti darbo vietų pritaikymo neįgaliesiems priemonę, sudaryti sąlygas dirbantiems asmenims tapus neįgaliais išlikti darbe, atsisakyti reikalavimo dėl turto nuosavybės, nes darbdaviams patalpos ne visada priklauso nuosavybės teise, tobulinti teisinį reglamentavimą dėl pagalbos teikimo pasitelkiant trečiuosius asmenis).

Projektai įtraukti į Seimo pavasario sesijos darbų programą (gegužės mėn.)

Derinimas:

- Neįgaliųjų užimtumo modeliui iš esmės pritarta Neįgaliųjų reikalų tarybos 2022-02-08 posėdyje.
- Suderinta be pastabų su Finansų ministerija, Ekonomikos ir inovacijų ministerija, Valstybine duomenų apsaugos inspekcija, Konkurencijos taryba, Neįgaliųjų reikalų departamentu.
- Įvertintos Teisingumo ministerijos, Aplinkos ministerijos, Registrų centro, Neįgalumo ir darbingumo nustatymo tarnybos, Užimtumo tarnybos pastabos. Argumentai dėl pastabų ir pasiūlymų, į kuriuos nebuvo atsižvelgta (Neįgaliųjų socialinių įmonių sąjungos, Lietuvos socialinių įmonių asociacijos ir Socialinių įmonių asociacijos, taip Lietuvos akliųjų ir silpnaregių sąjungos, Lietuvos verslo konfederacijos, Dirbančių neįgaliųjų asociacijos), pateikti derinimo pažymoje.
- Projektai svarstyti 2022-05-10 tarpinstituciniame pasitarime ir patikslinti pagal Vyriausybės kanceliarijos Teisės grupės ir Socialinės politikos grupės pastabas ir pasiūlymus.

Dalykinio vertinimo išvada: Siūlome įstatymų projektus svarstyti Vyriausybės posėdžio B dalyje.

Socialinės politikos grupės patarėja

Aušra Gratulevičienė

tel. 8 706 61 803, el.p. ausra.gratuleviciene@lr.lt